

Marcin Stoczkiewicz

ClientEarth

e-mail: mstoczkiewicz@clientearth.org

ORCID: 0000-0001-6950-1151

Ocena dopuszczalności pomocy państwa dla inwestycji w sektorze energetycznym w świetle zasad ochrony środowiska. Refleksje związane z orzeczeniem TSUE w sprawie elektrowni jądrowej Hinkley Point C¹

ABSTRAKT

Rozważania dotyczące prawa o pomocy państwa i prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej najczęściej sprowadzają się do odpowiedzi na pytanie, czy aspekty środowiskowe muszą, czy też mogą być brane pod uwagę podczas oceny dopuszczalności pomocy państwa dotyczących wsparcia ekonomicznego projektów mających wpływ na środowisko. Pytanie to składa się z dwóch części. Po pierwsze, czy dany środek stanowi pomoc państwa? Po drugie, jeśli odpowiedź na pierwsze pytanie jest pozytywna, czy dany środek pomocy państwa jest zgodny z rynkiem wewnętrznym? Uwzględnienie aspektów środowiskowych może mieć istotne konsekwencje dla odpowiedzi na oba pytania. Przedmiotem artykułu jest próba ustalenia: (i) czy aspekty środowiskowe muszą, mogą lub nie mogą być częścią oceny w zakresie badania, czy środek wsparcia stanowi pomoc państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej? (ii) czy aspekty środowiskowe muszą lub mogą być częścią oceny zgodności środka pomocy państwa z rynkiem wewnętrznym? Poszukiwanie odpowiedzi na te pytania zostało poprzedzone ogólną charakterystyką relacji między prawem konkurencji (w tym prawem pomocy państwa) a prawem ochrony środowiska Unii Europejskiej. Celem badań była próba odpowiedzi na ww. pytania sformułowana na podstawie analizy prawnej orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i praktyki decyzyjnej Komisji Europejskiej w sprawach dotyczących pomocy państwa, w szczególności przełomowego orzeczenia w sprawie Hinkley Point C. Przeprowadzone studia pozwoliły na sformułowanie następujących ogólnych wniosków: 1) cele środowiskowe nie mogą zmienić pojęcia pomocy państwa (jego definicji), a zatem nie mogą być brane pod uwagę przy ocenie, czy dany środek stanowi pomoc państwa; 2) zasady i przepisy dotyczące ochrony środowiska mają zastosowanie do oceny dopuszczalności pomocy państwa; 3) pomoc państwa, która narusza unijne zasady ochrony środowiska nie może być uznana za zgodną z rynkiem wewnętrznym. Konkluzje te mają zastosowanie także do pomocy dla sektora energetycznego, w szczególności do energetyki jądrowej.

1 Artykuł jest wynikiem badań prowadzonych w ramach stażu naukowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego w maju 2022 r. Autor pragnie serdecznie podziękować władzom wydziału za możliwość przeprowadzenia badań. Podziękowania kieruję także do dr. hab. Wojciecha Staszewskiego, prof. US oraz dr. Wojciecha Bożka za owocne dyskusje na tematy będące przedmiotem artykułu, co znacząco przyczyniło się do weryfikacji hipotez badawczych i wykrystalizowania się wniosków. Wszelkie błędy czy niedociągnięcia obciążają autora.

SŁOWA KLUCZOWE

pomoc państwa, zasady ochrony środowiska, inwestycje energetyczne, energetyka atomowa

Assessment of the admissibility of State aid to energy sector investments in the light of environmental principles. Reflections on the CJEU ruling on the Hinkley Point C nuclear power plant

ABSTRACT

A discussion on State aid law and European Union environmental law most often boils down to the question of whether environmental aspects must or can be taken into account when assessing State aid for economic support of investments in projects with environmental impacts. This question has two parts. First, does the measure in question constitute State aid? Second, if the answer to the first question is positive, is the State aid measure in question compatible with the internal market? The consideration of environmental aspects may have important consequences for both questions. The object of this article is to try to find an answer to the questions (i) whether environmental aspects must, may or may not be part of the assessment of the question whether a support measure constitutes State aid within the meaning of Article 107(1) of the Treaty on the Functioning of the European Union?, and (ii) whether environmental aspects must, may or may not form part of the assessment of the compatibility of a State aid measure with the internal market? The search for answers to these questions is preceded by a general characterisation of the relationship between competition law (including State aid law) and European Union environmental law. The aim of the research is to try to answer the above-mentioned questions. It is formulated on the basis of a legal analysis of the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union and the decision-making practice of the European Commission in State aid cases. These studies lead to the following general conclusions: (I) environmental objectives cannot alter the concept of State aid (its definition) and therefore cannot be taken into account when assessing whether a measure constitutes State aid; (II) environmental principles and rules apply when assessing the compatibility of State aid with the internal market; (III) State aid that violates EU environmental rules cannot be considered compatible with the internal market.

These conclusions also apply to aid to the energy sector, in particular to nuclear energy.

KEYWORD

state aid, environmental principles, energy investments, nuclear energy

Wprowadzenie

W obszarze problematyki inwestycji w sektorze energetycznym zbiegają się wszystkie aktualne problemy występujące na styku polityki ochrony środowiska i polityki energetycznej Unii Europejskiej (UE). Konieczność sprostania wyzwaniom bezpieczeństwa energetycznego, ochrony środowiska i zapewnienia dostępnej energii konsumentom aktywizuje państwa członkowskie UE do kierowania pomocy państwa na inwestycje energetyczne. Truizmem jest stwierdzenie, że projekty inwestycyjne w sektorze energetycznym mogą mieć znaczący wpływ na środowisko poprzez zwiększanie lub zmniejszanie poziomu emisji gazów cieplarnianych

i innych zanieczyszczeń środowiska. Z tych powodów relacje między unijnymi normami środowiskowymi a normami prawa konkurencji mają nie tylko znaczenie teoretyczne, ale także praktyczne. Związki te warunkują bowiem realizację skutecznej polityki ochrony środowiska, ze szczególnym naciskiem na przeciwdziałanie zmianom klimatu, oraz skutecznej polityki energetycznej. Wykonanie projektów energetycznych, zwłaszcza tych, które wymagają dużych nakładów – np. elektrowni jądrowych, elektrowni węglowych lub gazowych, dużych elektrowni wodnych, sieci przesyłowych i dystrybucyjnych energii elektrycznej, gazociągów, magazynów, terminali gazowych lub naftowych, ale także farm wiatrowych i elektrowni słonecznych często zależy od pomocy państwa przyznawanej na inwestycje przez państwa członkowskie.

Udzielanie pomocy państwa na rozwój projektów energetycznych może wpłynąć na konkurencję na wewnętrznym rynku energii w UE. Dlatego pomoc państwa jest, co do zasady, zabroniona na mocy art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: TFUE lub Traktat)², ale może być dopuszczona przez Komisję Europejską, jeśli spełnione są pewne warunki określone w art. 107 ust. 2 lub art. 107 ust. 3 TFUE. Regulujące pomoc państwa artykuły 107–109 TFUE, znajdują się w tytule siódmym, rozdziale pierwszym (*Reguły konkurencji*) TFUE. Określono w nim, że Unia Europejska ma wyłączną kompetencję w dziedzinie ustanawiania reguł konkurencji niezbędnych do funkcjonowania rynku wewnętrznego³. Normy prawa unijnego odnoszące się do pomocy państwa nie zostały ustanowione w celu ochrony środowiska i nie mają celów środowiskowych, ponieważ jednak funkcjonowanie sektora energetycznego może mieć bezpośredni lub pośredni znaczący wpływ na środowisko, może zaistnieć potrzeba uwzględnienia konsekwencji dla środowiska podczas oceny pomocy państwa⁴.

Rosnące znaczenie unijnych przepisów dotyczących klimatu i energii spowodowało pojawienie się kilku konkretnych problemów prawnych, w których dochodzi do interakcji prawa ochrony środowiska i prawa pomocy państwa, np. w zakresie (i) bezpłatnych uprawnień dla elektrowni w ramach unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji; (ii) zwolnień z podatków lub opłat środowiskowych; (iii) mechanizmu wynagradzania za moce wytwórcze dla elektrowni wykorzystujących paliwa kopalne; (iv) pomocy na projekty związane z wychwytywaniem i składowaniem dwutlenku węgla oraz (v) pomocy na projekty związane z energią odnawialną, efektywnością energetyczną lub kogeneracją, a także oczywiście (vi) pomocy dla elektrowni jądrowych⁵.

Zgodnie z art. 107 ust. 1 TFUE wszelka pomoc przyznawana przez państwo członkowskie lub przy użyciu zasobów państwowych w jakiegokolwiek formie, która zakłóca lub grozi

2 Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE 2012 C 202 z 2016 r., s. 47, ze sprost.).

3 Artykuł 3 ust. 1 lit. b) TFUE.

4 C. Quigley Q.C., *European State Aid Law and Policy*, 2nd ed., Oxford-Portland Oregon 2009, s. 270–293; E. Kutenicova, A.T. Seinen, *Environmental Aid*, (w:) W. Mederer, N. Pesaresi, M. van Hoof (red.), *EU Competition Law. Volume IV, State aid*, Claeys & Casteels Publishing, Leuven 2008, s. 851–961.

5 L. Hancher, *State aid*, (w:) Ch. Jones (red.), *EU Energy Law, Volume II, EU Competition Law and Energy Markets*, Leuven 2007, s. 579–585, 642–655; M. Stoczkiewicz, *Pomoc państwa dla przedsiębiorstw energetycznych w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2011, s. 95–130, 158–164, 241–247; M. Stoczkiewicz, *The Emission Trading Scheme in Polish Law. Selected Problems Related to the Scope of Derogation from General Rule for Auctioning in Poland*, YARS 2011, nr 4(4), s. 95–96; M. Porzeżyńska, *Pomoc państwa na produkcję energii ze źródeł odnawialnych w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2020, s. 5–276.

zakłóceniem konkurencji poprzez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom lub produkcji niektórych towarów, jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym w zakresie, w jakim wpływa na wymianę handlową między państwami członkowskimi. Powszechnie uznaje się, że przepis ten wskazuje na cechy pomocy państwa i określa ogólny zakaz jej udzielania przez państwa członkowskie. Zakaz udzielania pomocy państwa na mocy TFUE nie jest jednak bezwzględny. Pomoc państwa na projekty inwestycyjne w sektorze energetycznym może być zgodna z rynkiem wewnętrznym, a w wielu przypadkach określonych w tym Traktacie – dopuszczalna. Po pierwsze, art. 107 ust. 2 TFUE stanowi, że niektóre rodzaje pomocy są zgodne z rynkiem wewnętrznym. Po drugie, na mocy art. 107 ust. 3 TFUE Komisja ma prawo uznać, że określona pomoc jest zgodna z rynkiem wewnętrznym. Po trzecie, Rada, zgodnie z art. 107 ust. 3 lit. e) TFUE, może zdecydować, że inne kategorie pomocy są dopuszczalne⁶. Nie ma wątpliwości, że art. 107 ust. 3 lit. c) TFUE stanowi najszerszą podstawę prawną, dzięki której pomoc państwa dla projektów inwestycyjnych w sektorze energetycznym może zostać uznana za zgodną z rynkiem wewnętrznym. Pozwala on Komisji uznać za zgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa „przeznaczoną na ułatwianie rozwoju niektórych działań gospodarczych w Unii Europejskiej, o ile nie zmienia ona warunków wymiany handlowej w zakresie sprzecznym ze wspólnym interesem”. Szereg aktów prawa wtórnego i tzw. *soft law* doprecyzowuje warunki zgodności pomocy określone w Traktacie⁷. Szczególne znaczenie mają Wytyczne w sprawie pomocy państwa na ochronę klimatu, środowiska i energii z 2022 r.⁸

Rozważania prawne dotyczące pomocy państwa i ochrony środowiska w Unii Europejskiej należy rozpocząć od odpowiedzi na pytanie, czy aspekty środowiskowe muszą, czy też mogą być brane pod uwagę podczas oceny pomocy państwa przeznaczonej na wsparcie ekonomiczne inwestycji w projekty mające wpływ na środowisko. Pytanie to składa się z dwóch części. Po pierwsze, czy dany środek stanowi pomoc państwa? Po drugie, jeśli odpowiedź na pierwsze pytanie jest pozytywna, czy dany środek pomocy państwa jest zgodny z rynkiem wewnętrznym? Uwzględnienie aspektów środowiskowych może mieć istotne konsekwencje dla odpowiedzi na oba pytania. W kolejnych krokach przedstawiona zostanie próba znalezienia odpowiedzi na pytania: (1) czy aspekty środowiskowe muszą, mogą lub nie mogą być częścią oceny w zakresie pytania, czy środek wsparcia stanowi pomoc państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE?; (2) czy aspekty środowiskowe muszą lub mogą być częścią oceny zgodności środka pomocy państwa z rynkiem wewnętrznym? Poszukiwanie odpowiedzi na te pytania należy poprzedzić ogólną charakterystyką relacji między prawem konkurencji (w tym prawem pomocy państwa) a prawem ochrony środowiska Unii Europejskiej. Próba odpowiedzi na ww. pytania sformułowana została na podstawie orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) i praktyki decyzyjnej Komisji Europejskiej (KE) w sprawach dotyczących pomocy państwa.

6 C. Quigley Q.C., *European State...*, op. cit., s. 125; M. Stoczkiewicz, A. Śniegocki (red.), *Subsidies: a driving force or obstruction for the Polish energy transition. Analysis of State aid for the power sector in Poland*, Warsaw 2020, s. 12–32.

7 M. Stoczkiewicz, A. Śniegocki (red.), *Subsidies: a driving force...*, op. cit., s. 12–23.

8 Wytyczne w sprawie pomocy państwa na ochronę klimatu, środowiska i energii 2022, C/2022/481, Dz.U. UE C 80 z 2022, s. 1–89.

Wcześniejsze orzecznictwo TSUE zawiera wskazówki pozwalające odpowiedzieć na pytanie pierwsze. Orzeczenie TSUE w sprawie Hinkley Point C pomaga odpowiedzieć na drugie.

Polityka ochrony środowiska a reguły pomocy państwa w prawie UE.

Uwagi ogólne

Artykuły 191 i 192 TFUE stanowią podstawę prawną polityki ochrony środowiska Unii Europejskiej. W art. 191 ust. 1 TFUE określono również szczegółowe cele w zakresie ochrony środowiska⁹:

Polityka Unii w dziedzinie środowiska naturalnego przyczynia się do osiągnięcia następujących celów – zachowania, ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego; ochrony zdrowia ludzkiego; rozsądnego i racjonalnego wykorzystywania zasobów naturalnych; promowania na płaszczyźnie międzynarodowej środków zmierzających do rozwiązywania regionalnych lub światowych problemów środowiska naturalnego, w szczególności zwalczania zmian klimatu.

W ustępie 2 tego artykułu określono zasady, na jakich opiera się polityka środowiskowa UE:

Polityka Unii w dziedzinie środowiska stawia sobie za cel wysoki poziom ochrony, z uwzględnieniem różnorodności sytuacji w różnych regionach Unii. Opiera się na zasadzie ostrożności oraz na zasadach działania zapobiegawczego, naprawiania szkody w pierwszym rzędzie u źródła i na zasadzie „zanieczyszczający płaci”.

Jeśli chodzi o pomoc państwa, art. 107–109 TFUE są zawarte w tytule siódmym, rozdziale pierwszym („Reguły konkurencji”) tego Traktatu. Zgodnie zaś z art. 3 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE):

Unia ustanawia rynek wewnętrzny. Działa ona na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą jest zrównoważony wzrost gospodarczy oraz stabilność cen, społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności zmierzająca do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego¹⁰.

Zarówno „społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności”, jak i „wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego” są celami Unii, a ich status prawny jest równorzędny. W przypadku jakiegokolwiek konfliktu między tymi celami władze Unii zobowiązują się do poszukiwania porozumienia między nimi i wdrażania ich w jak najszerszym zakresie¹¹. Warto zauważyć, że postanowienia TFUE dotyczące polityki konkurencji, a zwłaszcza pomocy państwa, nie zawierają żadnych celów związanych z ochroną środowiska. Jest też odwrotnie: postanowienia TFUE dotyczące ochrony środowiska nie zawierają celów zorientowanych na społeczną gospodarkę rynkową o wysokiej konkurencyjności. Podsumowując, polityka ochrony środowiska UE i zasady konkurencji UE mają odrębne,

9 L. Krämer, *EU Environmental Law*, 7th ed., London 2011, s. 8–14.

10 Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 13).

11 TSUE, sprawa 139/79 Maizena GmbH, p 23; sprawa C-44/94, Krajowa Federacja Organizacji Rybackich, pkt 37.

specyficzne podstawy prawne i specyficzne cele. Są one także równorzędne pod względem prawnym. Nie oznacza to jednak, że polityka konkurencji i polityka ochrony środowiska są całkowicie odrębne.

Klauzula integracyjna i zasada „zanieczyszczający płaci” jako zasady łączące cele środowiskowe z zasadami konkurencji

Istnieją dwie zasady Traktatu łączące cele i wymogi ochrony środowiska z zasadami konkurencji i ich egzekwowaniem: (i) klauzula „integracji” ustanowiona w art. 11 TFUE oraz (ii) zasada „zanieczyszczający płaci”, ustanowiona w art. 191 ust. 2 TFUE. Chociaż dokładny charakter prawny tych zasad jest dyskusyjny (na przykład, czy są to normy programowe, czy stanowią ogólne wytyczne)¹², nie ma wątpliwości, że obie mają zastosowanie do polityki Unii, a zwłaszcza do polityki konkurencji. W tym kontekście należy wspomnieć też o przytoczonych wcześniej, ważnych zasadach polityki Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska naturalnego, określonych w art. 192 ust. 2 TFUE, jak: „zasada ostrożności”, „zasada działań zapobiegawczych” i „zasada naprawiania szkody najpierw u źródła”. Szersze przedstawienie treści i znaczenia tych zasad znacznie przekracza ramy niniejszego opracowania¹³. Podstawowe pytanie dotyczy tego, czy zasady te łączą politykę ochrony środowiska z polityką konkurencji w taki sposób, że wymogi ochrony środowiska muszą być brane pod uwagę przy ocenie: (i) czy środek interwencji państwa stanowi pomoc państwa; (ii) czy środek stanowiący pomoc państwa może być uznany za zgodny z rynkiem wewnętrznym, tj. dopuszczalny.

Zasada integracji a pojęcie pomocy państwa

Pierwsze pytanie dotyczy tego, czy aspekty środowiskowe muszą albo też mogą być brane pod uwagę podczas oceny pomocy państwa na wsparcie ekonomiczne inwestycji w projekty, które mogą mieć znaczący pozytywny lub negatywny wpływ na środowisko. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w orzeczeniu z 2008 roku w sprawie C-487/06 P, *British Aggregates*, przeanalizował problem zastosowania zasady integracji do prawa pomocy państwa. Punktem wyjścia był wyrok Sądu UE w sprawie z dnia 13 września 2006 roku – T-210/02, *British Aggregates przeciwko Komisji*. Sąd utrzymał w mocy decyzję Komisji (N 863/01), która uznała za uzasadnione nałożenie opłaty jedynie na niektóre kategorie kruszyw (opłata za kruszywa) wykorzystywanych jako materiał budowlany. Kruszywa uznane za przyjazne dla środowiska zostały wyłączone z zakresu tej opłaty. Biorąc pod uwagę ogólne cele ochrony środowiska, sąd stwierdził, że zwolnienie to wydaje się „racjonalnie” uzasadnione charakterem

12 Zob. L. Krämer, *EU Environmental Law...*, op. cit., s. 14–16; R. Macrory (red.), *Principles of European Environmental Law*, Groningen 2004, s. 21–256; N. de Sadeleer, *EU Environmental Law and the Internal Market*, Oxford 2014, s. 21–89.

13 Zob. N. de Sadeleer, *Environmental Principles. From Political Slogans to Legal Rules*, Oxford 2005, s. 21–59; P. Korzeniowski, *Zasady prawne ochrony środowiska*, Łódź 2010.

i ogólną strukturą opłaty za wydobycie kruszywa¹⁴. Chodziło więc zasadniczo o włączenie celu środka pomocy do definicji (pojęcia) pomocy państwa. Zdaniem sądu wniosek ten jest uzasadniony w świetle art. 6 WE (art. 11 TFUE), który „przewiduje, że wymogi te powinny być uwzględniane przy określaniu i urzeczywistnianiu, między innymi, rozwiązań zapewniających niezakłóconą konkurencję na rynku wewnętrznym”¹⁵. Trybunał Sprawiedliwości nie podzielił poglądu i w wyroku z 22 grudnia 2008 roku w sprawie *British Aggregates* przekazał sprawę do ponownego rozpoznania¹⁶. Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że:

(...) konieczność uwzględnienia wymogów związanych z ochroną środowiska, jakkolwiek uzasadniona, nie może uzasadniać wyłączenia środków selektywnych, nawet szczególnych, takich jak opłaty środowiskowe, z zakresu stosowania art. 87 ust. 1 WE (art. 107 ust. 1 TFUE) (...), ponieważ cele środowiskowe mogą być w każdym razie przydatne przy ocenie zgodności środka pomocy państwa ze wspólnym rynkiem na podstawie art. 87 ust. 3 WE (art. 107 ust. 3 TFUE)¹⁷.

Zdaniem TSUE zasada integracji nie polega na tym, że wymogi ochrony środowiska mogą być brane pod uwagę przy ocenie, czy dany środek stanowi pomoc państwa, nie wpływają na definicję pomocy państwa. Wręcz przeciwnie: cele i wymogi ochrony środowiska nie mogą być brane pod uwagę przy ocenie, czy dany jest pomocą państwa, czy nie. Można je jednak brać pod uwagę przy ocenie, czy dany środek jest zgodny z rynkiem wewnętrznym (dopuszczalny)¹⁸.

Stwierdzenie, że cele i wymogi środowiskowe mogą być brane pod uwagę przy ocenie dopuszczalności pomocy państwa nie oznacza jeszcze, że muszą być brane w takiej ocenie pod uwagę. Dopiero obowiązek uwzględniania ochrony środowiska przy ocenie dopuszczalności pomocy stanowiłby prawdziwy przełom i mógłby doprowadzić do głębszego powiązania polityki konkurencji z polityką ochrony środowiska. W tym zakresie nowe horyzonty wyznacza orzeczenie TSUE w sprawie pomocy państwa dla elektrowni Hinkley Point C.

Hinkley Point C – przypadek graniczny

Sprawa Hinkley Point C jest sprawą graniczną z kilku punktów widzenia. Decyzja Komisji w sprawie pomocy dla inwestycji w Hinkley Point C oraz późniejsze wyroki Sądu i Trybunału Sprawiedliwości mają wiele niezwykle interesujących aspektów. Sprawa ta rzuca nowe światło

14 K. Van de Castele, M. Hocine, *Favouring certain undertakings or the production of certain goods. Selectivity*, (w:) W. Mederer, N. Pesaresi, M. van Hoof (red.), *EU Competition Law...*, op. cit, s. 261; N. de Sadeleer, *EU Environmental Law and the Internal Market*, Oxford 2014, s. 450–451.

15 Opinia Rzecznika Generalnego Mengozziego wydana 17 lipca 2008 r., sprawa C-487/06 P, pkt 92–93.

16 Saga dotycząca *British Aggregates* zakończyła się wyrokiem sądu z dnia 7 marca 2012 r. w sprawie T-210/02 RENV, w którym stwierdzono nieważność decyzji Komisji N 863/01. Zob: G. Lo Schiavo, *The General Court Reassess the British Aggregates Levy: Selective Advantages „Permeated” by an Exercise on the Actual Effects of Completion?* *State Aid Law Quarterly* 2013, nr 2, s. 384, 385 i n.

17 Sprawa C-487/06 P, pkt 90–92.

18 Zob. szerzej na ten temat: M. Stoczkiewicz, *Environmental aspects of State aid for energy investment projects*, (w:) *EU Environmental and Planning law Aspects of Large-Scale Projects*, red. B. Vanderheusen, L. Squintani, Cambridge–Antwerp–Portland 2016, s. 15–21.

na takie kwestie, jak: (i) poddanie pomocy dla energetyki jądrowej postanowieniom TFUE i jego systemowi kontroli pomocy państwa¹⁹; (ii) co należy rozumieć przez „wspólny interes” w rozumieniu art. 107 ust. 3 lit. c) TFUE (interes wszystkich państw członkowskich, wspólny interes europejski, interes publiczny?)²⁰ lub wreszcie (iii) odpowiedź na pytanie: czy przy ocenie dopuszczalności pomocy państwa na inwestycje jądrowe można lub trzeba brać pod uwagę wymogi i zasady ochrony środowiska? Ramy niniejszego artykułu nie pozwalają na omówienie wszystkich tych problemów, dlatego też omówiony zostanie tylko trzeci problem – czy wymogi i zasady ochrony środowiska mogą być brane pod uwagę przy ocenie przez Komisję Europejską zgodności pomocy z rynkiem wewnętrznym? Innymi słowy, czy względy środowiskowe mogą mieć wpływ na zgodność pomocy państwa na inwestycje w energię jądrową? W konsekwencji, czy Komisja Europejska może zdecydować o niezgodności pomocy państwa z rynkiem wewnętrznym (nie dopuszczalności pomocy) z uwagi na szkodliwy wpływ inwestycji na środowisko.

Hinkley Point C – kluczowe elementy sprawy

Sprawę tę można opisać jako prawną stronę sporu między państwami członkowskimi, które popierają energię jądrową (Wielka Brytania, Irlandia Północna, Francja, Polska, Czechy, Słowacja), a tymi, które są jej przeciwne (Austria i Luksemburg). Zagadnienie dotyczyło pomocy, której rząd Wielkiej Brytanii zamierzał udzielić na rzecz realizacji siłowni jądrowej Hinkley Point C. Sprawa rozpoczęła się jeszcze w czasie, gdy Wielka Brytania była państwem członkowskim Unii Europejskiej. Obie strony sporu twierdziły, że ich działania mają na celu ochronę środowiska. Sednem problemu było fundamentalne pytanie: czy budowa elektrowni jądrowej może być przedmiotem zatwierdzenia pomocy państwa przez Komisję Europejską w rozumieniu art. 107 ust. 3 lit. c) TFUE?

Komisja Europejska w drodze decyzji 2015/658 z 8 października 2014 roku w sprawie środka pomocy SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N) zaakceptowała pomoc Zjednoczonego Królestwa na rzecz elektrowni jądrowej Hinkley Point C²¹. Komisja stwierdziła, że tzw. kontrakt różnicowy, porozumienie z sekretarzem stanu i gwarancja kredytowa, jako różne środki dotyczące jednej interwencji państwa, wiążą się z pomocą państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE²². Zgodnie z art. 1 tej decyzji:

19 W 2011 roku wskazano, że istnieją uzasadnione wątpliwości dotyczące stosowania przepisów o pomocy państwa określonych w TFUE wobec podsektora energetyki atomowej oraz wskazywałem, że TSUE nie orzekł dotychczas (do 2011 r.) w tej sprawie (zob. M. Stoczkiewicz, *Pomoc państwa dla przedsiębiorstw energetycznych w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2011, s. 295–296). Wniosek ten jest nieaktualny wobec orzeczenia TSUE w sprawie Hinkley Point C.

20 Zob. A. Szafranski, *Pomoc publiczna dla energetyki jądrowej – na przykładzie decyzji Komisji Europejskiej w sprawie elektrowni jądrowej Hinkley Point C w Wielkiej Brytanii*, Forum Prawnicze 2016, s. 18–32.

21 Decyzja Komisji (EU) 2015/658 z 8 października 2014 r. w sprawie środka pomocy SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N), który Zjednoczone Królestwo planuje wdrożyć w celu wsparcia elektrowni jądrowej Hinkley Point C, Dz. Urz. UE, L 109/44 z 28.4.2015, dalej: „Decyzja SA.34947(2013/C)”.

22 Tamże, pkt 343.

Pomoc dla Hinkley Point C w formie kontraktu różnicowego, porozumienia z Sekretarzem Stanu i gwarancji kredytowej, jak również wszystkie powiązane elementy, które Zjednoczone Królestwo planuje wdrożyć, jest zgodna z rynkiem wewnętrznym w rozumieniu art. 107 ust. 3 lit. c) Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej²³.

Republika Austrii wniosła do sądu skargę o stwierdzenie nieważności przedmiotowej decyzji, składając 6 lipca 2015 roku wnioszek. W wyroku z 12 lipca 2018 roku, *Austria przeciwko Komisji* (T356/15) Sąd oddalił skargę Austrii o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji²⁴. Austria odwołała się do Trybunału Sprawiedliwości, który wyrokiem z 22 września 2020 roku (wielka izba) (sprawa C594/18 P) oddalił odwołanie²⁵. Na marginesie należy wspomnieć, że przedmiotowa decyzja Komisji została także zaskarżona do sądu przez Greenpeace Energy, ale sąd postanowieniem z 26 września 2016 roku (*Greenpeace Energy p. Komisji*, sprawa T-382/15) odrzucił skargę jako niedopuszczalną z uwagi na brak legitymacji czynnej po stronie Greenpeace Energy, a następnie to postanowienie zostało podtrzymane przez Trybunał Sprawiedliwości (sprawa C-640/16 P) 10 października 2017 roku.

Decyzja Komisji

Uzasadnieniem dla przyznania pomocy w świetle decyzji Komisji było zapewnienie bezpieczeństwa dostaw, a dokładniej „promowanie energii jądrowej”, którą Komisja uznała za cel leżący we wspólnym interesie. Zjednoczone Królestwo nie uzasadniło swojej pomocy względami ochrony środowiska, chociaż wspomniało, że energia jądrowa przyczynia się do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych. W związku z tym Komisja w swojej decyzji w ogóle nie odniosła się do kwestii ochrony środowiska. W trakcie formalnego postępowania wyjaśniającego nie zgłoszono, że pomoc może być niezgodna z zasadami ochrony środowiska, w szczególności z zasadą „zanieczyszczający płaci”²⁶ lub zasadą ostrożności. Ważne, że w swojej ocenie zgłoszonego środka Komisja nie opierała się na żadnych wytycznych ani innych przepisach prawa wtórnego, lecz oceniła pomoc bezpośrednio na podstawie Traktatu, w tym przypadku na podstawie kryteriów określonych w art. 107 ust. 3 lit. c) TFUE: (i) cel leżący we wspólnym interesie; (ii) nieprawidłowość w funkcjonowaniu rynku i potrzeba interwencji państwa; (iii) stosowność instrumentów i efekt zachęty; (iv) proporcjonalność pomocy; (v) ewentualny zakres zakłócenia konkurencji i wymiany handlowej²⁷.

23 Tamże, art. 1.

24 Sprawa T-356/15, Republika Austrii p. Komisji Europejskiej, EU:T:2018:439.

25 Sprawa C594/18 P, Republika Austrii p. Komisji Europejskiej, ECLI:EU:C:2020:742.

26 Zob. M. Stoczkiewicz, *The Polluter Pays Principle and State aid for Environmental Protection*, JEEPL 2009, nr 2, s. 171–196.

27 Decyzja SA.34947(2013/C), pkt 366–550.

Wyrok sądu

Austria zgłosiła dziesięć zarzutów wobec decyzji Komisji. Żaden z nich nie dotyczył bezpośrednio kwestii związanych z ochroną środowiska. W czwartym zarzucie Austria argumentowała, że promowanie energii jądrowej nie stanowi celu będącego przedmiotem „wspólnego” zainteresowania. Na poparcie tego twierdzenia Austria i Luksemburg podały, że „istnieje sprzeczność pomiędzy promowaniem energii jądrowej z jednej strony, a zasadami ochrony środowiska, ostrożności, zasadą «zanieczyszczający płaci» oraz zasadą zrównoważonego rozwoju”²⁸.

Sąd stwierdził, że „Jeśli chodzi o zasady, które te państwa członkowskie wywodzą z traktatu FUE, należy przypomnieć, że zgodnie z art. 106a ust. 3 Traktatu o Europejskiej Wspólnocie Energii Atomowej²⁹, postanowienia traktatu UE i traktatu FUE nie stanowią odstępstwa od postanowień Traktatu EWEA”³⁰. Innymi słowy, zasada „zanieczyszczający płaci”, zasada ostrożności i inne zasady zawarte w TFUE nie mają zastosowania do pomocy na rzecz promowania energii jądrowej, ponieważ Traktat EWEA wyłącza stosowanie TFUE w tym zakresie (zastosowanie ma Traktat EWEA, a nie TFUE). W tym względzie nie można przyjąć argumentu, że rzekoma sprzeczność promocji energii jądrowej z zasadami ochrony środowiska prowadzi do wniosku, że promocji energii jądrowej nie można uznać za cel leżący we wspólnym interesie.

Opinia rzecznika generalnego Hogana

Rzecznik generalny zasadniczo zgodził się z ustaleniami sądu i zaproponował w swojej opinii z 7 maja 2020 roku³¹, aby Trybunał oddalił odwołanie Austrii od wyroku sądu. Rzecznik generalny stwierdził m.in., że

(...) w przeciwieństwie do obszaru pomocy państwa, Traktat Euratom zajmuje się kwestiami ochrony środowiska w rozdziale 3 tytułu II, zatytułowanym „Zdrowie i bezpieczeństwo”. Postanowienia te mają pierwszeństwo zgodnie z art. 106a ust. 3 Traktatu Euratom i nie pozostawiają miejsca na stosowanie innych zasad prawa UE w tym obszarze³².

Dalej rzecznik generalny stwierdził, że:

(...) Zasady podniesione przez Republikę Austrii, a mianowicie: ochrona środowiska, zasada ostrożności, zasada „zanieczyszczający płaci” oraz zasada zrównoważonego rozwoju, mogą być oceniane oddzielnie, a w razie potrzeby także w innych postępowaniach. (...) Tak więc, na przykład, budowa i eksploatacja elektrowni jądrowych w Zjednoczonym Królestwie

28 Sprawa T-356/15, pkt 110.

29 Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej z 25 marca 1957 r. (tekst skonsolidowany – Dz.U. C 203 z 7.6.2016, s. 1–112, dalej: EWEA lub Euroatom).

30 Sprawa T-356/15, pkt 110, pkt 112.

31 Opinia rzecznika generalnego Gerarda Hogana przedstawiona 7 maja 2020 r. Sprawa C-594/18 P Republika Austrii przeciwko Komisji Europejskiej (dalej – opinia rzecznika generalnego w sprawie C-594/18 P).

32 Tamże, pkt 84.

wymaga szeregu zezwoleń, licencji i pozwoleń, w których można odnieść się do odpowiednich kwestii związanych ze środowiskiem. Przyznanie takich zezwoleń, licencji i pozwoleń może być również kwestionowane w sądowym postępowaniu odwoławczym³³.

Innymi słowy rzecznik generalny doszedł do wniosku, że przepisy dotyczące ochrony środowiska nie mają zastosowania przy ocenie dopuszczalności pomocy państwa na inwestycje w energetykę jądrową. Wymogi ochrony środowiska, uregulowane w innych aktach prawnych, mają zastosowanie do procesu inwestycyjnego i budowlanego.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości

Trybunał Sprawiedliwości oddalił apelację Austrii. Jednak Trybunał Sprawiedliwości nie zgodził się z poglądem rzecznika generalnego w kwestii zastosowania zasad ochrony środowiska do oceny pomocy dla energetyki jądrowej. Według Trybunału Sprawiedliwości zasady ochrony środowiska, o których mowa, nie są określone w Traktacie Euroatom.

W odniesieniu do ochrony środowiska, Traktat Euratom w rozdziale 3 zatytułowanym „Zdrowie i bezpieczeństwo” zawiera jedynie postanowienia dotyczące, między innymi, podstawowych norm ochrony zdrowia pracowników i ludności przed zagrożeniami wynikającymi z promieniowania jonizującego, stałego monitorowania poziomu radioaktywności w powietrzu, wodzie i glebie oraz zapewnienia zgodności z podstawowymi normami³⁴.

Dalej Trybunał Sprawiedliwości stwierdził: „Jest jednak jasne, że postanowienia te nie regulują w sposób wyczerpujący kwestii środowiskowych dotyczących sektora energii jądrowej. Dlatego też Traktat Euratom nie wyklucza stosowania w tym sektorze przepisów prawa UE dotyczących środowiska³⁵. W szczególności, według Trybunału Sprawiedliwości, art. 106a ust. 3 Traktatu Euratom nie może wykluczać stosowania między innymi art. 37 Karty Praw Podstawowych UE (który stanowi, że „wysoki poziom ochrony środowiska i poprawa jego jakości muszą być zintegrowane z politykami Unii i zapewnione zgodnie z zasadą stałego rozwoju”), art. 11 TFUE (zgodnie z którym przy ustalaniu i realizacji polityk i działań Unii, w szczególności w celu wspierania stałego rozwoju, muszą być brane pod uwagę wymogi ochrony środowiska naturalnego) oraz art. 194 ust. 1 TFUE (zgodnie z którym polityka Unii w dziedzinie energetyki powinna uwzględniać potrzebę zachowania i poprawy stanu środowiska naturalnego)³⁶. W związku z tym wymóg zachowania i poprawy stanu środowiska naturalnego wyrażony zarówno w Karcie, jak i w TFUE, a także zasady ochrony środowiska mają zastosowanie w sektorze energii jądrowej³⁷.

33 Tamże, pkt 90.

34 Sprawa C-594/18 P, pkt 40.

35 Tamże, pkt 41.

36 Tamże, pkt 42.

37 Tamże, pkt 42.

Ponadto Trybunał Sprawiedliwości przypomniał, że orzekł już, iż pomoc państwa, która narusza przepisy lub ogólne zasady prawa UE, nie może być uznana za zgodną z rynkiem wewnętrznym (sprawa *Nuova Agricast*)³⁸. Zdaniem TSUE

Wynika z tego, że ponieważ art. 107 ust. 3 lit. c) TFUE ma zastosowanie do pomocy państwa w sektorze energii jądrowej objętym Traktatem Euratom, pomoc państwa na działalność gospodarczą należąca do tego sektora, co do której po zbadaniu zostanie wykazane, że narusza przepisy prawa UE dotyczące środowiska, nie może zostać uznana za zgodną z rynkiem wewnętrznym na podstawie tego postanowienia³⁹.

W związku z tym Trybunał Sprawiedliwości orzekł:

Dlatego też Sąd niesłusznie odrzucił (...) argument, że zasada ochrony środowiska, zasada ostrożności, zasada „zanieczyszczający płaci” i zasada zrównoważonego rozwoju wykluczają przyznanie pomocy państwa na budowę lub eksploatację elektrowni jądrowej, ponieważ taka interpretacja byłaby sprzeczna z art. 106a ust. 3 Traktatu Euratom⁴⁰.

TSUE, pomimo tego, nie uwzględnił apelacji. Trybunał Sprawiedliwości zauważył, że art. 194 ust. 2 akapit drugi TFUE przewiduje prawo państwa członkowskiego do wyboru między różnymi źródłami energii, co nie wyklucza, że wybór ten może dotyczyć energii jądrowej. Dlatego cele i zasady prawa Unii w dziedzinie środowiska oraz cele realizowane przez Traktat Euroatom nie są ze sobą sprzeczne. W związku z tym Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że

zasada ochrony środowiska, zasada ostrożności, zasada „zanieczyszczający płaci” oraz zasada zrównoważonego rozwoju nie mogą być uważane za wykluczające, we wszystkich okolicznościach, przyznanie pomocy państwa na budowę lub eksploatację elektrowni jądrowej⁴¹.

Znaczenie wyroku TSUE w sprawie *Hinkley Point C* polega na wyraźnym powiązaniu odrębnych polityk Unii Europejskiej: polityki konkurencji (w tym pomocy państwa) oraz polityki ochrony środowiska. Powiązanie to zostało po raz pierwszy przez Trybunał dostrzeżone, czy też dokonane na najwyższym, aksjologicznym poziomie, na poziomie wywodzących się z prawa międzynarodowego najogólniejszych unijnych zasad ochrony środowiska: zasady zrównoważonego rozwoju, zasady działania zapobiegawczego, zasady ostrożności.

Podsumowanie

Po pierwsze, unijna polityka ochrony środowiska i unijne reguły konkurencji mają odrębne, specyficzne podstawy prawne, odmienne cele i odrębne akty prawa wtórnego. Te dwa obszary unijnego prawodawstwa i polityki nie funkcjonują jednak niezależnie od siebie. Po drugie, istnieją dwie zasady Traktatu łączące cele i wymogi ochrony środowiska z zasadami konkurencji i ich egzekwowaniem: (i) klauzula „integracji” określona w art. 11 TFUE

38 Sprawa C-390/06, *Nuova Agricast*, EU:C:2008:224, pkt 50, 51.

39 Sprawa C-594/18 P, pkt 45.

40 Tamże, pkt 46.

41 Tamże, pkt 49.

oraz (ii) zasada „zanieczyszczający płaci” określona w art. 191 ust. 2 TFUE. Zastosowanie zasady integracji w prawie dotyczącym pomocy państwa oznacza, że aspekty środowiskowe powinny być brane pod uwagę podczas oceny pomocy państwa na projekty środowiskowe i energetyczne. Po trzecie, cele środowiskowe nie mogą zmienić pojęcia pomocy państwa (jego definicji), a zatem nie mogą być brane pod uwagę przy ocenie, czy dany środek stanowi pomoc państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE. Po czwarte, zasady pomocy państwa mają również zastosowanie do oceny pomocy na inwestycje w energię jądrową, co wynika bezpośrednio z decyzji Komisji w sprawie Hinkley Point C oraz faktu, że włączenie pomocy państwa na rzecz energii jądrowej w zakres kontroli nie zostało zakwestionowane przez TSUE. Po piąte, zasady i przepisy dotyczące ochrony środowiska mają zastosowanie do oceny dopuszczalności pomocy na rzecz energii jądrowej. Po szóste, ponieważ art. 107 ust. 3 lit. c) TFUE ma zastosowanie do pomocy państwa w sektorze energii jądrowej objętym Traktatem Euratom, pomoc państwa na działalność gospodarczą należącą do tego sektora, co do której w trakcie badania zostało wykazane, że narusza przepisy prawa Unii Europejskiej dotyczące środowiska, nie może zostać uznana za zgodną z rynkiem wewnętrznym na podstawie tego postanowienia. Po siódme, zasady ochrony środowiska nie stoją w sprzeczności z promowaniem energii jądrowej. W okolicznościach konkretnego przypadku – programu pomocy – należy zbadać, czy te zasady i przepisy stoją na przeszkodzie uznaniu pomocy za zgodną z rynkiem wewnętrznym (a więc dopuszczalną). Wydaje się wreszcie, że wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie Hinkley Point C jest salomonowym orzeczeniem w sporze między państwami członkowskimi, które popierają energetykę jądrową, a tymi, które są jej przeciwnie. Z jednej strony Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że pomoc państwa dla energetyki jądrowej, która narusza unijne zasady ochrony środowiska, nie może być uznana za zgodną z rynkiem wewnętrznym. Z drugiej jednak strony orzekł, że promowanie energii jądrowej i ochrona środowiska nie są w zasadzie sprzeczne. Sprzeczność taką należy wykazać w okolicznościach konkretnej sprawy.

Bibliografia

Literatura

- de Sadeleer N., *EU Environmental Law and the Internal Market*, Oxford University Press 2014.
- de Sadeleer N., *Environmental Principles. From Political Slogans to Legal Rules*, Oxford University Press 2005.
- Hancher L., *State aid*, (w:) Ch. Jones (red.), *EU Energy Law, Volume II, EU Competition Law and Energy Markets*, Sweet & Maxwell UK, Leuven 2007.
- Korzeniowski P., *Zasady prawne ochrony środowiska*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010.
- Krämer L., *EU Environmental Law*, 7th ed., Oxford University Press 2011.
- Kutenicova E., Seinen, A.T., *Environmental Aid*, (w:) W. Mederer, N. Pesaresi, M. van Hoof (red.), *EU Competition Law. Volume IV, State aid*, Claeys & Casteels Publishing, Leuven 2008.
- Macrory R. (red.), *Principles of European Environmental Law*, Europa Law Publishing, Groningen 2004.
- Porzeżyńska M., *Pomoc państwa na produkcję energii ze źródeł odnawialnych w prawie Unii Europejskiej*, C.H. Beck, Warszawa 2020.

- Quigley Q.C., *European State Aid Law and Policy*, 2nd ed., Hart Publishing, Oxford 2009.
- Stoczkiewicz M., *Environmental aspects of State aid for energy investment projects*, (w:) B. Vanderheusen, L. Squintani, *EU Environmental and Planning law Aspects of Large-Scale Projects*, Intersentia, Cambridge–Antwerp–Portland 2016.
- Stoczkiewicz M., *Pomoc państwa dla przedsiębiorstw energetycznych w prawie Unii Europejskiej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Stoczkiewicz M., Śniegocki A. (red.), *Subsidies: a driving force or obstruction for the Polish energy transition. Analysis of State aid for the power sector in Poland*, ClientEarth, Warsaw 2020.
- Stoczkiewicz M., *The Polluter Pays Principle and State aid for Environmental Protection*, *Journal of European Environmental & Planning Law* 2009, nr 2, s. 171–196.
- Stoczkiewicz M., *The Emission Trading Scheme in Polish Law: Selected Problems Related to the Scope of Derogation from the General Rule for Auctioning in Poland* (November 19, 2011). *Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies* 2011, nr 4(4), s. 96–113.
- Szafranski A., *Pomoc publiczna dla energetyki jądrowej – na przykładzie decyzji Komisji Europejskiej w sprawie elektrowni jądrowej Hinkley Point C w Wielkiej Brytanii*, *Forum Prawnicze* 2016, nr 2(34), s. 18–32.
- Van de Castele, K., Hocine M., *Favouring certain undertakings or the production of certain goods. Selectivity*, (w:) G. Lo Schiavo, *The General Court Reassess the British Aggregates Levy: Selective Advantages „Permeated” by an Exercise on the Actual Effects of Completion?* *European State Aid Law Quarterly* 2013, nr 2, s. 383–390.

Akty prawne

- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE 2012 C 202 z 2016 r., s. 47, ze sprost.).
- Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 13).
- Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej z dnia 25 marca 1957 r. (tekst skonsolidowany, Dz.U. C 203 z 7.6.2016, s. 1–112).
- Wytyczne w sprawie pomocy państwa na ochronę klimatu, środowiska i energii 2022, C/2022/481, Dz.U. UE C 80 z 2022, s. 1–89).

Orzecznictwo

- TSUE, sprawa C-139/79, Maizena p. Radzie, ECLI:EU:C:1980:250.
- TSUE, sprawa C-390/06, Nuova Agricast, EU:C:2008:224.
- TSUE, sprawa C-44/94, The Queen v Minister of Agriculture, Fisheries and Food, ECLI:EU:C:1995:325.
- TSUE, sprawa C-487/06 P, British Aggregates p. Komisji, ECLI:EU:C:2008:757.
- TSUE, sprawa C-594/18 P, Austria p. Komisji, ECLI:EU:C:2020:742.
- TSUE, sprawa T-210/02, British Aggregates p. Komisji, ECLI:EU:T:2014:65.
- TSUE, sprawa T-356/15, Austria p. Komisji, EU:T:2018:439.

CYTOWANIE

Marcin Stoczkiewicz, *Ocena dopuszczalności pomocy państwa dla inwestycji w sektorze energetycznym w świetle zasad ochrony środowiska. Refleksje związane z orzeczeniem TSUE w sprawie elektrowni jądrowej Hinkley Point C*, *Studia Administracyjne* 2(16)/2022, 29–42, DOI: 10.18276/sa.2022.16-03.